

гии в сфере государственного регулирования национальной экономики // Проблемы теории и практики управления. –2004. -№ 2. –С.42-46.

20. Божков О.Б. и др. Количественный и качественный анализ: организационное единство или автономия // Социологические исследования. –2004. -№ 9. –С.3-14.

21. Костенко А.А. Китайская стратегия успеха // UNI-

VERSITATES. –2004. -№ 2. -С.4-13.

22. Драшковиц В. Дилемма стратегического менеджмента // Проблемы теории и практики управления. –2004. -№ 3. –С.98-103.

Надійшла до редколегії 02.09.2004

ЗОЗУЛЯ І.В. ВВЕДЕНИЕ В ТЕОРИЮ РЕФОРМИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ МВД УКРАИНЫ

Рассмотрены объективные основы и аналитика реформирования системы МВД Украины, краткая характеристика и особенности действующей системы, концептуализм в реформировании, системный подход к исследованию, стратегия и тактика реформирования системы МВД Украины.

ZOZULJA I.V. INTRODUCTION INTO THE THEORY OF REFORMING OF THE UKRAINE MINISTRY OF INTERNAL AFFAIRS SYSTEM

Objective bases and analytic of reforming of system of the Ukraine Ministry of Internal Affairs, the brief characteristic and features of working system, conceptualism in reforming, the system approach to research, strategy and tactics of reforming of system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are considered.

Н.В. КИСЛИЦЯ

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343.98:351.746

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ РОБОТИ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Розглянуті напрямки підвищення ефективності інформаційного забезпечення експертно-криміналістичної служби МВС України.

Інформаційне забезпечення діяльності правоохоронних органів спрямоване на створення, організацію функціонування та вдосконалення інформаційних систем, які служать успішному виконанню завдань з охорони громадського порядку, забезпечення громадської безпеки та боротьби з правопорушеннями. У нових умовах роботи органів внутрішніх справ, коли основу їх діяльності складають профілактика та прогнозування правопорушень, розкриття злочинів по гарячих слідах, спостерігається стала тенденція подальшого збільшення обсягів інформації про причини окремих злочинів та умови, що сприяють їх вчиненню, про пошук найбільш ефективних форм і методів їх запобігання [1, с.530]. Під час розкриття і розслідування злочинів першочергове значення має інформація про осіб, що вчинили чи могли вчинити злочини, причетних до вчинення злочинів осіб, про нерозкриті злочини, про походження і належність виявлених речових доказів, включаючи різні види слідів тощо. Швидке одержання

таких даних багато в чому залежить від ефективного використання існуючих систем обліків різних об'єктів, що перебувають у сфері діяльності правоохоронних органів.

Потреби оперативних і слідчих підрозділів органів внутрішніх справ в одержанні вичерпної інформації спонукають до створення і розробки нових видів обліків, реєстрації об'єктів за новими, раніше не використаними ознаками. У деяких підрозділах формуються відеотеки затриманих осіб, у недалекому майбутньому варто очікувати створення банків запахів, що виділяються з місць нерозкритих злочинів та ін. [2, с.3]. Різні криміналістичні обліки призначені для одержання даних про особу, причетності її до розслідуваного злочину, факту здійснення однією й тією ж особою декількох злочинів чи використання при цьому того ж самого знаряддя тощо. За допомогою обліків можна одержати також дані, що дозволяють визначити напрямок пошуку, висунути слідчі версії, одержати пошукову інформацію про предмети, що

знаходилися у злочинця, або були використані ним під час здійснення злочину, про викрадені об'єкти та ін. [3, с.11-14]. Будучи джерелом швидкого одержання тих чи інших даних, обліки сприяють підвищенню рівня інформаційного забезпечення проведення експертиз і попередніх досліджень, їхньої достовірності й обґрунтованості. Практика боротьби зі злочинністю переконливо свідчить не тільки про суттєву, а в багатьох випадках - і пріоритетну роль системи інформаційного забезпечення криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ як ланки, що значно зумовлює ефективність роботи всієї системи правоохоронних органів. Система інформаційного забезпечення здійснює інформаційну підтримку органів внутрішніх справ, зокрема криміналістичних підрозділів у розкритті та попередженні злочинів, установленні й розшуку злочинців, подає багатозначову статистичну, аналітичну та довідкову інформацію.

Водночас склалася ситуація, що об'єктивно потребує реорганізації та оновлення існуючої системи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ. У зв'язку з тим, що значно збільшився потік інформації, що надходить на адресу правоохоронних органів, зросла кількість оперативних документів, які потребують негайного виконання. Побільшав обсяг ручних довідкових картотек та існуючих банків даних, які досягли тієї межі, коли наявні технічні засоби і технології не дозволяють оперативно та доброякісно обробляти інформацію, що надходить. Отже, оптимальної організації інформаційних масивів та баз даних можна домогтися лише за допомогою створення комплексу взаємозв'язаних інформаційних систем у рамках конкретного органу і всієї системи органів.

Дієвість інформації, її ефективність у забезпеченні процесів управління силами та засобами криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ багато в чому залежать від упорядкованості потоків інформації, її обсягу та якості, а також своєчасності проходження як в цілому в системі управління, так і на конкретних її рівнях. Особливої уваги потребує територіальний рівень (міськрайлінооргани, де функціонують відділення та групи з експертно-криміналістичного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ), котрому традиційно в цьому плані приділялось мінімум уваги, хоча значущість інформації, яка формується на цьому рівні, неможливо ігнорувати: саме вона є основою всієї системи інформації в органах внутрішніх. Аналіз реально існуючих умов роботи відділень та груп з експертно-криміналістичного забезпечення діяльності органів внутрішніх справ, які відповідно до п.1.1.2 Наставови про діяльність експертно-криміналістичної служби МВС України [4] перебувають в оперативному підпорядкуванні керівництва відповідних керівників міськрайліноорганів, дає змогу визначити завдання (напрямки), що мають істотне значення у підвищенні ефективності системи інформаційного забезпечення їх діяльності.

По-перше, необхідно визначити інформаційні потреби структурних підрозділів криміналістичної служби та її окремих працівників щодо техніко-криміналістичного забезпечення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, профілактики правопорушень тощо. Основою для цього служать функціональні права та обов'язки криміна-

лістичних підрозділів та окремих їх працівників. При роботі функціональних обов'язків необхідно враховувати реальні інформаційні потреби експертів, що об'єктивно відповідають їхньому роду діяльності. Саме це дозволить створити в криміналістичному підрозділі органу внутрішніх справ єдину систему інформації, пристосовану до вимог системного розв'язання завдань, які відповідають цілям та функціям цих підрозділів. По-друге, доцільним буде створення в міськрайліноорганах внутрішніх справ єдиного центру збирання, збереження і розподілу інформації, тобто інформаційної служби, яка буде прообразом інформаційного бюро. На цей підрозділ доцільно покласти такі функції: ведення обліку інформації, яка надходить до міськрайлінооргану, її групування, доповідь начальникові органу, розподіл (видача) її між працівниками згідно з їхніми функціональними обов'язками, контроль за якістю та строками її реалізації, складання звітних інформаційних документів, оновлення, фільтрування та систематичне поповнення інформаційного фонду міськрайлінооргану.

Перевага так званого "територіального інформаційного центру" при міськрайліноорганах внутрішніх справ полягатиме, в першу чергу у тому, що у ньому буде накопичуватись криміналістична інформація, характерна тільки для певної адміністративної ділянки, яку обслуговує окремий міськрайлінорган внутрішніх справ. Крім цього, позитивним наслідком стане оперативність використання цієї інформації. По-третє, необхідною є систематизація наявної в криміналістичних підрозділах оперативної, криміналістичної та іншої інформації. При цьому головну увагу слід звернути на джерела тієї інформації, котра без запиту в орган не надходить, однак є вкрай необхідною для виконання криміналістичними підрозділами їх основних завдань. Залежно від особливостей району обслуговування та категорії криміналістичного підрозділу ці джерела можуть носити самий різний характер. При цьому кількість джерел може збільшуватись або зменшуватись внаслідок зміни оперативної обстановки, а також під впливом управляючої інформації через прийняття нового закону, відомчою нормативного акту та ін. По-четверте, необхідним є налагодження більш тісних стосунків між усіма елементами інформаційної системи, вирішенню чого буде сприяти чітка організація взаємодії міськрайлінооргану внутрішніх справ з іншими державними (насамперед, правоохоронними) органами, громадськими організаціями і трудовими колективами, використання наукових рекомендацій, дієвий контроль та перевірка виконання. По-п'яте, необхідно упорядкувати та уніфікувати криміналістичну інформацію з використанням математичного апарату.

По-шосте, інтенсифікація використання комп'ютерних інформаційних систем і технологій в діяльності криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ. Так, досвід використання комп'ютерних інформаційних систем і технологій у правоохоронній сфері свідчить, що основними тенденціями їхнього розвитку та вдосконалення є: удосконалення форм і методів управління системами інформаційного забезпечення; централізація та інтеграція комп'ютерних банків даних; впровадження новітніх комп'ютерних інформаційних технологій для

ведення кримінологічних обліків; розбудова і широке використання ефективних та потужних комп'ютерних мереж; застосування спеціалізованих засобів захисту та безпеки інформації; налагодження ефективного взаємобміну кримінологічною інформацією на міждержавному рівні [5]. По-сьоме, важливе значення для ефективної інформаційної підтримки діяльності криміналістичних підрозділів органів внутрішніх справ має нормативно-правова база [6-13]. Але непогодженість існуючих наказів та інструкцій, що регламентують інформаційне забезпечення, відсутність загальних єдиних положень, їх невідповідність новому законодавству України призводить до зниження рівня інформаційного забезпечення, порушення прав фізичних і юридичних осіб і, як наслідок, до пониження ефективності боротьби зі злочинністю. По-восьме, потребує реорганізації і кадрового забезпечення інформаційних підрозділів органів внутрішніх справ, яке не відповідає сучасним вимогам. Відсутність відповідних підрозділів у міських райліноорганах, про що йшлося вище, невідзначеність підходу до їх створення в галузевих службах, необхідність введення нових підрозділів для обробки спеціальної інформації – основні питання, які належить розв'язати при реорганізації організаційно-кадрового забезпечення інформаційних підрозділів.

Отже, аналіз інформаційного забезпечення криміналістичної служби щодо забезпечення організації боротьби зі злочинністю дозволив виявити низку негативних факторів, що впливають на ефективність їх діяльності, а саме: відсутність науково-обґрунтованих основ інформаційного забезпечення криміналістичної служби та алгоритмів дій експертів щодо криміналістичного забезпечення розслідування злочинів; недостатнє виконання конкретних аналітичних, пізнавальних функцій; низький рівень організації взаємодії з обміну інформацією через зовнішні запам'ятовуючі прилади і передачі її на відстань; трудомісткість підготовки, накопичення, обробки і видачі вхідних даних; відсутність простих, зручних засобів і форм взаємодії працівників, які приймають експертні рішення за допомогою ЕОМ, комп'ютерних банків даних; низький рівень орієнтації на практичне використання сучасних методик, особливо нетрадиційних.

Основними напрямками інформаційно-аналітичної роботи в криміналістичних підрозділах органів внутрішніх справ слід вважати: створення багатопільових інформаційних підсистем діяльності криміналістичних підрозділів; удосконалення організаційно-кадрового забезпечення інформаційних підрозділів; інтеграції й систематизації інформаційних криміналістичних обліків органів внутрішніх справ на всіх рівнях; створення умов для ефективного функціонування інформаційних обліків, забезпечення їх повноти, достовірності, актуальності й безпеки; переоснащення інформаційних підрозділів сучасною потужною комп'ютерною технікою; розширення мережі комп'ютерних робочих місць користувачів інформаційних підсистем; подальшої комп'ютеризації інформаційних обліків; впровадження сучасних інформаційних технологій; впровадження в практичну діяльність нових криміналістичних обліків, наприклад, створення банків запам'ятовування, що вилучаються з місць нерозкритих злочинів та ін.

На сучасному етапі розвитку криміналістичної техніки набувають актуальності питання створення автоматизованих систем експертних досліджень і комплексного використання та випробування нових технічних засобів в експертній практиці. Саме розробка автоматизованих експертних систем виступає ефективним способом інтенсивного розвитку криміналістичних досліджень.

Таким чином, інформаційно-аналітичну роботу в криміналістичних підрозділах органів внутрішніх справ можна визначити як комплекс організаційних, правових, технічних і технологічних заходів, засобів та методів, що забезпечують в процесі управління і функціонування системи інформаційні зв'язки між суб'єктами щодо виконання останніми завдань з техніко-криміналістичного забезпечення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Плішкін В.М. Теорія управління органами внутрішніх справ: Підручник. -К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1999. –702 с.
2. Одерій О.В. Інформаційно-довідкове забезпечення розслідування злочинів. –Донецьк: ДІВС, 2001. –20 с.
3. Пашко В.І. Наукові та методологічні основи організації використання експертно-криміналістичних обліків органів внутрішніх справ України: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 /Укр. акад. внутр. справ. -К., 1995. -23 с.
4. Наказ МВС України "Про затвердження Настанови про діяльність експертно-криміналістичної служби МВС України" від 30.08.1999 р., № 682.
5. Наказ ГП, МВС, СБУ, ДКСОДКУ, ДМСУ, ДПАУ "Про затвердження Інструкції про порядок використання правоохоронними органами можливостей НЦБ Інтерполу в Україні у попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів" від 9.01.1997 р., № 3/1/2/5/2/2.
6. Наказ ГП, МВС, СБУ, ДКСОДКУ, ДМСУ, ДПАУ "Про затвердження Інструкції про єдиний облік злочинів" від 26.03.2002 р., № 20/84/293/126/18/5.
7. Наказ ГП, МВС, СБУ, ДКСОДКУ, ДМСУ, ДПАУ "Про затвердження Інструкції про порядок заповнення та подання документів первинного обліку злочинів, осіб, які їх вчинили, руху кримінальних справ" від 26.03.2002 р., № 20/84/293/126/18/5.
8. Наказ МВС України "Про внесення змін і доповнень до додатків 5 та 6, затверджених наказом МВС України від 18 січня 1999 року № 30" від 21.07.2000 р., № 487.
9. Наказ МВС України "Про затвердження Інструкції про порядок прийому, реєстрації, обліку та розгляду в органах, підрозділах і установах внутрішніх справ України заяв, повідомлень та іншої інформації про злочини і пригоди" від 26.11.1991 р., № 500.
10. Наказ МВС України "Про затвердження Інструкції про порядок функціонування дактилоскопічного обліку експертної служби МВС України" від 11.09.2001 р., № 785.
11. Наказ МВСУ, ДДУВП "Використання оперативно-довідкового і дактилоскопічного обліку в органах вну-

трішніх справ та органах (установах) кримінально-виконавчої системи України" від 23.08.2002 р., № 823/188.

12. Наказ МВС України "Про затвердження Інструкції про створення єдиної автоматизованої системи номерного обліку вогнепальної (стрілецької) зброї, яка зберігається й використовується в МВС, на об'єктах дозвільної системи та перебуває в особистому користуванні громадян" від

2.09.1998 р., № 659.

13. Наказ МВС України "Про затвердження Інструкції про формування, ведення і використання криміналістичних обліків Криміналістичного центру МВС України" від 14.01.1994 р., № 190.

Надійшла до редколегії 20.05.2004

КИСЛИЦА Н.В. ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЙ РАБОТЫ КРИМИНАЛИСТИЧЕСКИХ ПОДРАЗДЕЛЕНИЙ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ

Рассмотрены направления повышения эффективности информационного обеспечения экспертно-криминалистической службы МВД Украины.

KISLITSA N.V. WAYS OF IMPROVEMENT OF INFORMATION-ANALYTICAL WORK OF LAW-ENFORCEMENT ORGANS CRIMINALISTIC DIVISIONS

Directions of increase of efficiency of a supply with information expert-criminalistics divisions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are considered.

В.В. КОЛЕСНИКОВ

Національний університет внутрішніх справ

УДК 343.98.06:343.76

КРИМІНАЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА В СТРУКТУРІ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОЖЕЖАМИ

Розглянуті проблемні питання методики розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами, та їх криміналістичної характеристики.

Вже є аксіомою, що криміналістична характеристика злочину - це невід'ємний елемент окремої методики розслідування оскільки відомості про механізм вчинення злочину мають велике значення для цілеспрямованого, ефективного та якісного розслідування. Видано багато наукових праць з цієї проблеми, однак їхнє вивчення дозволяє зробити висновок, що дотепер не склалося єдиного уявлення про поняття й структуру криміналістичної характеристики злочину. Зіставлення існуючих точок зору щодо цього питання не є метою даної роботи, тому ми наведемо лише деякі з них, позиції яких найбільше відповідають уявленням автора.

Ми розділяємо точку зору вчених, які визначають криміналістичну характеристику як систему відомостей про криміналістично значимі ознаки злочинів даного виду, що відображає закономірні зв'язки між ними та служить побудові і перевірці слідчих версій для вирішення основних завдань розслідування [1, с.30]. Ми також приєднуємося до думки М.В. Салтєвського, що криміналістична характеристика - це інформаційна модель, яка стано-

вить кількісно-якісний опис типових ознак конкретного виду (групи) злочинів [2, с.129].

Слід погодитись з думкою Р.С. Белкіна, що криміналістична характеристика окремого виду злочину повинна включати характеристику вихідної інформації; систему відомостей про спосіб вчинення та приховання злочинів та типові наслідки його застосування, особи ймовірного злочинця та ймовірних мотивах і цілях злочину, особистості ймовірної жертви злочину, о деяких обставинах вчинення злочину (місці, часі, обстановці) [3, с.736]. Необхідно відзначити, що всі елементи криміналістичної характеристики злочину взаємозалежні, виявлення внутрішніх зв'язків дозволяє, пізнаючи один елемент системи злочину, одержати знання про деякі інші елементи і, у кінцевому рахунку, розкрити злочин [4, с.45]. Справедлива також і думка Н.О. Сенчіка про те, що криміналістична характеристика злочинів, з однієї сторони, повинна бути базою для розроблення типологічних положень методики розслідування, а з іншої - служити орієнтиром для особи, що веде розслідування, при виборі нею відповідного варіанта